

EDUKACJA W GOSPODARSTWIE ROLNYM

Maria Kapuścińska

WARMIŃSKO-MAZURSKI OŚRODEK DORADZTWA ROLNICZEGO
z siedzibą w Olsztynie

Maria Kapuścińska

Edukacja w gospodarstwie rolnym

Olsztyn, 2023 r.

Warmińsko-Mazurski Ośrodek Doradztwa Rolniczego z siedzibą w Olsztynie
ul. Jagiellońska 91, 10-356 Olsztyn, tel./fax 89 535 76 84, 526 44 39
e-mail: sekretariat@w-modr.pl, www.w-modr.pl

WMODR Oddział w Olecku
Aleja Zwycięstwa 10, 19-400 Olecko
tel./fax 87 520 30 31, 520 30 32
e-mail: olecko.sekretariat@w-modr.pl

Dyrektor WMODR
mgr inż. Damian Godziński

I Zastępca Dyrektora WMODR
mgr Małgorzata Micińska-Wąsik

II Zastępca Dyrektora WMODR
mgr Sonia Solarz-Taciak

Dyrektor Oddziału WMODR w Olecku
mgr Robert Nowacki

Druk: Warmińsko-Mazurski Ośrodek Doradztwa Rolniczego z siedzibą w Olsztynie
ul. Jagiellońska 91, 10-356 Olsztyn
tel./fax. 89 526 44 39, 89 535 76 84
e-mail: redakcja@w-modr.pl, www.w-modr.pl

Nakład: 100 egz.
Wydanie: I

SPIS TREŚCI

Wstęp	4
1. Koncepcja i cele funkcjonowania Ogólnopolskiej Sieci Zagród Edukacyjnych	4
2. Edukacja w zagrodach edukacyjnych	7
3. Prawne uwarunkowania prowadzenia Zagrody Edukacyjnej	11
4. Wsparcie finansowe skierowane do zagród edukacyjnych w ramach interwencji LEADER	14
5. Podsumowanie	15

Wstęp

Polska wieś to przestrzeń, która ulega ciągłym zmianom. Zarówno rolnicy, jak i osoby zamieszkujące obszary wiejskie, odchodzą od typowej pracy na roli na rzecz innych, często bardziej innowacyjnych zajęć. Czynnikiem skłaniającym do podejmowania działalności pozarolniczych jest chęć osiągnięcia alternatywnych źródeł dochodów rekompensujących niewystarczające przychody z produkcji rolniczej. Środowisko naturalne wsi oraz zaplecze kulturowe i społeczne obszarów wiejskich tworzą sprzyjające warunki do życia oraz rozwoju pozarolniczych aktywności. Wieś przejmując różnorodne funkcje, nie tylko naturalne obejmujące przyrodnicze, krajobrazowe i ekologiczne atrybuty tych obszarów, ale także funkcje produkcyjne, handlowe, usługowe, kulturowe oraz społeczne.

Wielofunkcyjny rozwój terenów wiejskich ożywia gospodarczo wieś, realnie wpływa na tworzenie nowych miejsc pracy i poprawę warunków życia ludności wiejskiej. Przestrzeń wiejska staje się atrakcyjnym miejscem do prowadzenia zajęć dydaktycznych, zaspokajających jedną z ważnych potrzeb człowieka, jaką jest edukacja. Powstają gospodarstwa edukacyjne zrzeszone w Ogólnopolskiej Sieci Zagród Edukacyjnych, które łączą usługi edukacyjne ze specyfiką życia na wsi i pracą rolnika. Tego rodzaju przedsięwzięcia otwierają nowe możliwości rozwoju i korzystnie wpływają na rozwój przedsiębiorczych postaw ludności wiejskiej.

1. Koncepcja i cele funkcjonowania Ogólnopolskiej Sieci Zagród Edukacyjnych

Koncepcja Ogólnopolskiej Sieci Zagród Edukacyjnych została opracowana przez Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie Oddział w Krakowie w latach 2010/2011 roku na zlecenie Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Ogólnopolski projekt Sieci Zagród Edukacyjnych wychodzi naprzeciw oczekiwaniom współczesnej edukacji tworząc sprzyjające warunki do nauki w środowisku naturalnym, jakim jest gospodarstwo rolne. Połączenie natury, nauki teoretycznej, praktycznego działania oraz pasji gospodarzy przekłada się na realizację konkretnych celów edukacyjnych realizowanych w gospodarstwie, z wykorzystywaniem jego potencjału edukacyjnego, przyrodniczego i kulturowego. Środowisko wiejskie posiada dogodne warunki do prowadzenia atrakcyjnych zajęć edukacyjnych przedstawiających specyfikę działalności rolniczej, potencjał gospodarstwa oraz regionalną kulturę i tradycję. Uczestnicy zajęć doświadczają wiejskości, poznają uprawy i zwierzęta hodowlane oraz funkcjonowanie konkretnego gospodarstwa edukacyjnego. Zajęcia prowadzone w wiejskiej zagrodzie są idealną formą nauki, która wprowadza w świat przyrody poprzez bezpośrednią obserwację, smak, węch czy dotyk. Zdobywana w ten sposób wiedza i umiejętności stanowią ważny element w systemie edukacji zarówno dzieci, młodzieży, jak i osób dorosłych.

W projekcie uszczegółowiono i unormowano pojęcie gospodarstwa edukacyjnego pod nazwą „Zagroda edukacyjna”. Poszczególne gospodarstwa rolne prowadzące na wsi działania edu-

cyjne zostały skupione pod wspólną marką, zapewniając tym samym ich większą rozpoznawalność na rynku i efektywniejszą promocję oferowanych przez nie usług dydaktycznych.

Zgodnie z założeniami Ogólnopolska Sieć Zagród Edukacyjnych ma na celu:

- podniesienie prestiżu zawodu rolnika,
- upowszechnienie wiedzy na temat pochodzenia żywności,
- zróżnicowanie pozarolniczej działalności na obszarach wiejskich,
- zachowanie dziedzictwa kulturowego.

CZYM JEST ZAGRODA EDUKACYJNA?

„Zagroda edukacyjna” to obiekt zlokalizowany na obszarach wiejskich, prowadzony przez mieszkańców wsi, posiadający zwierzęta gospodarskie albo uprawy rolnicze oraz realizujący przynajmniej dwa cele edukacyjne w zakresie:

- produkcji roślinnej,
- produkcji zwierzęcej,
- przetwórstwa produktów rolnych,
- świadomości ekologicznej i konsumenckiej,
- dziedzictwa kultury materialnej wsi, tradycyjnych zawodów, rękodzieła i twórczości ludowej.

Obiekt przystępujący do Sieci powinien posiadać zwierzęta gospodarskie bądź uprawy rolnicze służące prezentacji dla grup dzieci i młodzieży przyjmowanych w ramach programów szkolnych i pozaszkolnych lub udostępniane jako atrakcja turystyczna dla podróżujących indywidualnie rodzin z dziećmi.

Realizacja podstawy programowej w Zagrodzie odbywa się poprzez wykorzystywanie zasobów edukacyjnych gospodarstwa, jego przyrodniczego i kulturowego otoczenia oraz zrealizowanie przynajmniej dwóch celów edukacyjnych opisanych poniżej.

- ❑ **Edukacja w zakresie produkcji roślinnej** to poznanie i doświadczanie różnorodności biologicznej świata roślin, odkrywanie tradycyjnych i nowoczesnych metod produkcji oraz cyklu życia roślin. Zajęcia przybliżają pracę w gospodarstwie rolnym oraz otaczającą przyrodę zmieniającą się w zależności od pór roku. Pożądane są wizyty w gospodarstwie dla tej samej grupy uczniów o każdej porze roku, co pozwoli na obserwację poszczególnych etapów produkcji, począwszy do przygotowania ziemi pod uprawę roślin, a skończywszy na ich zbiorze.
- ❑ **Edukacja w zakresie produkcji zwierzęcej** to poznawanie zwierząt gospodarskich, doświadczanie ich bliskości poprzez słuchanie odgłosów czy poznawanie zapachów oraz zwiedzanie pomieszczeń inwentarskich. Uczestnicy podczas wizyt uczą się współdziałania w grupie poprzez wykonywanie prostych czynności takich jak: karmienie, głaskanie, sprzątanie, czyszczenie czy dojenie. Kontakt ze zwierzętami uczy wrażliwości i bezinteresowności oraz wdraża do obowiązków i rozbudza potrzeby poznawcze. Dzieci podczas spotkań rozwijają swoje słownictwo, poprawiają komunikację z innymi, uczą się samodzielności i rozwijają empatię.
- ❑ **Edukacja w zakresie przetwórstwa produktów rolnych** przedstawia przede wszystkim wyśiłek związany z wyprodukowaniem żywności bądź przedmiotu użytkowego. Przez cały rok można organizować pokazy i warsztaty przetwarzania produktów mlecznych, mięsnych, zbożowych, a sezonowo z przetwórstwa owoców, warzyw i ziół. Programy można dopasować do indywidualnych potrzeb i wymagań uczestników, dostosowując je do wieku i poziomu posiadanej wiedzy. Dzieci, obserwując bądź wykonując jakies czynności, samodzielnie dostrzegają ogrom trudu włożonego podczas zajęć, co uczy ich poszanowania do żywności i pracy rolnika.
- ❑ **Edukacja w zakresie świadomości ekologicznej i konsumenckiej** to działalność edukacyjna kształtująca postawy i poglądy wobec otaczającego świata opartego na szacunku dla środowiska naturalnego i naturalnych produktów żywnościowych. Dzieci poznają świat przez obserwację dorosłych i ich naśladowanie. Zajęcia mogą się odbywać w formie pogawędek, pokazów, zabaw ruchowych bądź gier edukacyjnych promujących zdrowy styl życia i ekologię. Prowadzona od najmłodszych lat edukacja w gospodarstwie rolnym uświadamia pochodzenie i wartość odżywczą produktów z gospodarstwa, uczy odróżniania produktów naturalnych od wysoko przetworzonych, kształtując właściwe nawyki konsumenckie. Pokazanie praktyk gospodarskich pozwala zrozumieć wiele aspektów związanych z ekologią jak choćby oszczędne gospodarowanie wodą na przykładzie wykorzystywania deszczówki do podlewania ogrodu lub racjonalne gospodarowanie odpadami poprzez kompostowanie materii organicznej w celu uzyskania nawozu naturalnego.

- **Edukacja w zakresie dziedzictwa kultury materialnej wsi, tradycyjnych zawodów, rękodzieła i twórczości ludowej** zapewnia realizację atrakcyjnych zajęć praktycznych z wielu dziedzin. Tematyka zajęć może odnosić się do historii i prezentacji dawnych maszyn rolniczych, sprzętów gospodarstwa domowego, mebli, strojów, dokumentów, fotografii oraz wspomnień mających na celu przybliżenie dawnej tradycji i kultury. Przy okazji można przywołać pamięć dawnych rzemiosł i ginących zawodów, dzięki którym te przedmioty powstały i przypominają o ogromnym materialnym bogactwie dawnej wsi polskiej. Jest bardzo wiele możliwości prowadzenia zajęć w oryginalny, ciekawy sposób, dlatego też ten program edukacyjny cieszy się dużą popularnością wśród gospodarstw członkowskich Sieci.

2. Edukacja w zagrodach edukacyjnych

Współczesne podejście do edukacji przedstawia gospodarstwo rolne jako atrakcyjne miejsce do prowadzenia zajęć edukacyjnych łączących teorię z praktyką w zakresie wielu przedmiotów. Poszukiwanie różnorodnych form kształcenia ma na celu odejście od tradycyjnego nauczania poprzez programy zorientowane na praktyczne działanie, odbywające się także poza terenem placówki oświatowej. Bezpośredni kontakt z przyrodą zaspokaja potrzebę ciekawości świata oraz doskonale wpływa na całościowy rozwój młodego człowieka. Przestrzeń wiejska zapewnia mnóstwo bodźców poznawczych, różnorodność kolorów, dźwięków i zapachów pobudzających dedukcję oraz wyobraźnię. Ogromnym atutem edukacji na wsi są zwierzęta gospodarskie, obcowanie z nimi rozbudza potrzeby poznawcze, uczy wrażliwości, a także samodzielności.

Działania w naturalnym środowisku są niezbędnym elementem samodzielnego weryfikowania wiedzy zawartej w podręcznikach. Działania edukacyjne proponowane w omawianych zagrodach wpisują się w założenia Podstawy Programowej Wychowania Przedszkolnego i Kształcenia Ogólnego MEN 2017. Cele edukacyjne zawarte w dokumentach programowych wskazują, iż treści nauczania są z roku na rok powtarzane i poszerzane w związku z rozwojem ucznia. Pozwala to na właściwe narastanie wiedzy, kompetencji i umiejętności dotyczącej edukacji z zakresu środowiska przyrodniczego zgodnie z zasadą stopniowania trudności.

Poniżej przykłady realizacji celów edukacyjnych z dziedziny przyrody dla danego etapu kształcenia w odniesieniu do form działania w Zagrodach:

- wychowanie przedszkolne
 - tworzenie warunków pozwalających na bezpieczne, samodzielne poznawanie otaczającej przyrody przez dziecko,
 - poznawanie rzeczywistych warunków życia zwierząt, roślin, ludzi w środowisku przyrodniczym,
 - bezpośrednia obserwacja podstawowych maszyn i urządzeń wykorzystywanych w rolnictwie,
- klasy I – III
 - bezpośrednia obserwacja zjawisk przyrodniczych związanych z produkcją roślinną i zwierzęcą oraz codziennym życiem w gospodarstwie,

- poszerzanie zasobu słownictwa dotyczącego środowiska przyrodniczego,
 - udział w pracach gospodarskich,
 - dostrzeganie konieczności ochrony przyrody,
- klasy IV – VIII
- bezpośrednia obserwacja zjawisk przyrodniczych, prowadzenie doświadczeń i pomiarów w powiązaniu np. ze zmianami pór roku lub stanów pogody,
 - udział w pracach gospodarskich – dostrzeganie zależności występujących między działalnością człowieka a efektem w postaci produktu rolniczego,
 - udział w dyskusjach grupowych, formułowanie wniosków, dostrzeganie konieczności ochrony przyrody.

Na etapie wychowania przedszkolnego i edukacji wczesnoszkolnej wszelkie treści mają charakter zintegrowany co jest powiązane z postrzeganiem świata przez dzieci. Istnieją różne możliwości realizacji treści przedmiotowego kształcenia interpretujące Podstawę programową w odniesieniu do oferty Zagród edukacyjnych np.:

- język polski (tworzenie wypowiedzi, podczas dyskusji rozwiązywanie zagadek słownych, poznawanie nazw roślin i zwierząt, tworzenie plakatów, poszerzanie słownictwa specjalistycznego powiązanego ze środowiskiem wiejskim),
- przedmioty artystyczne, wiedza o kulturze (poznawanie dziedzictwa kultury materialnej regionu Zagrody, tradycyjnych zawodów, skansenów, rękodzieła i twórczości ludowej, gromadzenie i wykonywanie pamiątek),
- historia Polski (porównanie legend i faktów historycznych dotyczących regionu, poszerzenie wiedzy na temat ważnych osób i wydarzeń historycznych związanych z najbliższą okolicą, utrwalanie informacji o postaciach historycznych lub wydarzeniach),
- wiedza o społeczeństwie (poznanie elementów kultury społecznej charakterystycznej dla społeczności lokalnej, w której znajduje się Zagroda i porównanie ich z tymi, w których mieszkają uczniowie, rozwijanie poczucia tożsamości lokalnej),
- geografia (prowadzenie obserwacji i pomiarów zróżnicowania przestrzennego terenu wokół Zagrody, określanie położenia i warunków naturalnych okolicy, poznawanie charakterystycznych form terenu środowiska przyrodniczego, samodzielne tworzenie mapy terenu Zagrody),
- matematyka (tworzenie zbiorów obiektów przyrodniczych, ważenie okazów, mierzenie wysokości roślin, liczenie zwierząt i wyliczanie procentu ich liczby np. jaki procent zwierząt w Zagrodzie stanowią ptaki, a jaki ssaki?),
- chemia, fizyka, technika (poszerzanie wiedzy o zastosowaniu różnych substancji w przetwórstwie, uprawie roślin i hodowli zwierząt, obserwowanie urządzeń rolniczych przy pracy, poznawanie sposobów pozyskiwania energii w sposób nieinwazyjny dla przyrody np. panele słoneczne, rozróżnianie zasad segregowania i przetwarzania odpadów z różnych materiałów),
- etyka (dostrzeganie piękna natury oraz bezbronności środowiska przyrodniczego wobec działań człowieka, rozwijanie odpowiedzialności za opiekę nad zwierzętami oraz prowadzenie rozmów z pracownikami Zagrody na temat godnych warunków życia zwierząt hodowlanych),

- edukacja dla bezpieczeństwa (rozsądne przebywanie w otwartym terenie przyrodniczym, świadomość istnienia zagrożeń ze środowiska naturalnego a jednocześnie odpowiednich sposobów zachowania się w takich sytuacjach i profilaktyka bezpieczeństwa osobistego np. odpowiedni ubiór),
- wychowanie fizyczne i edukacja zdrowotna (swobodny i organizowany ruch w terenie, udział w zawodach, wyścigach, nauka tańców ludowych, ćwiczenia sprawności i siły).

Wizyty w Zagrodzie edukacyjnej stwarzają ogromne możliwości powiązania zagadnień z różnych przedmiotów nauczania realizowanych podczas kontaktu ucznia ze środowiskiem przyrodniczym. Wprowadzone są także ułatwienia prowadzącym Zagrody, ponieważ wg ustawy Prawo oświatowe (Dz.U. z 2020 r. poz.910), zagrody edukacyjne nie są zaliczane do jednostek systemu oświaty, w związku z czym nie muszą spełniać wymagań w zakresie kwalifikacji pedagogicznych określonych tą ustawą i przepisami wydanymi na jej podstawie tylko po to, aby przyjmować na swoim terenie dzieci i młodzież. Wyjątkiem jest organizowanie wycieczek.

STRUKTURA FUNKCJONALNA OSZE

Ogólnopolska Sieć Zagród Edukacyjnych funkcjonuje w systemie doradztwa rolniczego na zasadzie współpracy jednostki centralnej – Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie Odział w Krakowie a jednostkami wojewódzkimi – ośrodkami doradztwa rolniczego we wszystkich 16 województwach.

Na poziomie krajowym Sieć koordynowana jest przez Centrum Doradztwa Rolniczego Odział w Krakowie, która kwalifikuje i przyjmuje do Sieci nowych członków oraz prowadzi bazę Zagród Edukacyjnych na stronie internetowej www.zagrodaedukacyjna.pl, będącej głównym narzędziem promocji w sieci. Angażuje się w działania międzysektorowe wspierające rozwój idei gospodarstw edukacyjnych. Organizuje okresowe szkolenia dla członków Sieci, a także dla doradców-koordynatorów z poszczególnych województw.

Na poziomie regionalnym partnerami CDR w prowadzeniu Ogólnopolskiej Sieci Zagród Edukacyjnych są wojewódzkie ośrodki doradztwa rolniczego prowadzące działania promocyjne, szkoleniowe i upowszechniające ideę edukacji na wsi. W każdym ośrodku znajduje się przynajmniej jeden doradca pełniący rolę koordynatora wojewódzkiego, który pomaga w opracowywaniu programów edukacyjnych, w wypełnieniu wniosku aplikacyjnego oraz rekomenduje dany obiekt spełniający niezbędne kryteria wynikające z regulaminu OSZE.

Poziom lokalny reprezentują gospodarstwa podejmujące usługi edukacyjne zgodnie z Regulaminem Ogólnopolskiej Sieci Zagród Edukacyjnych, które zostały zweryfikowane i zarekomendowane przez koordynatorów wojewódzkich. Uczestnicy Sieci otrzymują wsparcie oferowane przez doradztwo rolnicze, jak również zyskują prawo do identyfikowania obiektu zastrzeżoną nazwą i logotypem sieci.

Na potrzeby OSZE zostały opracowane znaki słowne i graficzne, które postanowieniem Urzędu Patentowego RP zostały objęte ochroną prawną:

- znaki słowne:
 - ZAGRODA EDUKACYJNA
 - Ogólnopolska Sieć Zagród Edukacyjnych
- Znaki słowno-graficzne

WARUNKI PRZYSTĄPIENIA DO OGÓLNOPOLSKIEJ SIECI ZAGRÓD EDUKACYJNYCH – WYMOGI TECHNICZNE I FORMALNE

O członkostwo w OSZE może ubiegać się każde gospodarstwo wiejskie spełniające wymagania określone w definicji „zagrody edukacyjnej”. Przyjęcie obiektu wymaga wypełnienia kwestionariusza zgłoszeniowego wraz z opisem programów zajęć edukacyjnych realizowanych w gospodarstwie z co najmniej dwóch celów edukacyjnych.

Dokumenty zgłoszeniowe są dostępne na stronie <https://zagrodaedukacyjna.pl/dolacz-donasz/>. Formularz zgłoszenia wymaga własnoręcznych podpisów oraz rekomendacji właściwego terytorialnie doradcy. Niezbędne jest także dołączenie zdjęć zapisanych na płycie CD/DVD prezentujących dydaktyczny profil gospodarstwa oraz edytowalnej elektronicznej wersji wymaganych dokumentów. Zgłoszenie weryfikowane jest przez Centrum Doradztwa Rolniczego Oddział w Krakowie pod względem zgodności profilu działalności edukacyjnej z zasobami gospodarstwa oraz z celami Sieci. Procedura uwzględnia możliwość dokonywania korekt w złożonym wniosku na etapie kwalifikacji obiektu. Członkowie OSZE mają obowiązek aktualizacji informacji z zakresu oferty oraz realizowanych programów edukacyjnych. Przystąpienie do Sieci jest dobrowolne i bezpłatne.

Minimalnym obligatoryjnym warunkiem technicznym jest posiadanie zadaszonych miejsc do prowadzenia zajęć edukacyjnych i udostępnianie toalet dla uczestników zajęć oraz dopełnienie – określonych prawem – warunków bezpieczeństwa.

3. Prawne uwarunkowania prowadzenia Zagrody Edukacyjnej

Osoby planujące przedsięwzięcie, jakim jest Zagroda Edukacyjna, powinny wnikliwie przeanalizować mocne i słabe strony swojego gospodarstwa, szczegółowo zaplanować planowaną działalność wykorzystując usytuowanie gospodarstwa, walory przyrodnicze i krajobrazowe, zasoby gospodarstwa, edukacyjny potencjał oraz własne pasje i umiejętności. Konieczne jest określenie zakresu proponowanych usług i rodzaju oferowanych produktów korzystającym z zagrody, co przekłada się na formę organizacyjną obiektu oraz różnorodne zobowiązania i obciążenia.

Zadania edukacyjne gospodarstwa mogą stanowić jego główną aktywność gospodarczą (w oparciu o podporządkowaną jej działalność rolniczą) lub aktywność dodatkową uzupełniając działalność podstawową np. produkcyjną czy agroturystyczną.

Prowadzącym zagrody edukacyjne może zostać:

- rolnik w gospodarstwie rolnym,
- osoba fizyczna/mieszkaniec wsi,
- przedsiębiorca rolniczy lub pozarolniczy,
- organizacja non profit.

Podstawą ekonomicznej działalności zagród edukacyjnych może być honorarium za świadczone usługi, np. edukacyjne, gastronomiczne, związane z zakwaterowaniem lub wynajmowaniem obiektów i urządzeń, a także dochody z przetworzonych i nieprzetworzonych artykułów rolnych.

Gospodarstwo edukacyjne jako uzupełnienie oferty gospodarstwa agroturystycznego

Działalność edukacyjna w postaci Zagród może być rozszerzeniem oferty gospodarstwa agroturystycznego. W takim przypadku należy określić, które z proponowanych usług w gospodarstwie mogą skorzystać z zawartych w przepisach uproszczeń, a które wykraczają poza te ułatwienia. Podjęcie działań edukacyjnych w gospodarstwie agroturystycznym, będących jedynie uzupełnieniem oferty dla przyjezdnych turystów tzn. osób korzystających w tym gospodarstwie, lub przynajmniej w tej miejscowości z noclegów nie wymagałoby zbyt wielu formalności. Natomiast w przypadku przyjmowania w Zagrodzie wizyt jednodniowych w sposób zorganizowany i ciągły, taka forma działalności może być uznana za dodatkową działalność gospodarczą, powodując nie tylko skutki podatkowe, ale także obowiązek zgłoszenia do CEIDG oraz rozstrzygnięcia o możliwości pozostania w KRUS.

Pojęcie agroturystyki nie jest wprost zdefiniowane w obowiązujących aktach prawnych, natomiast przygotowane dla niej ułatwienia są ujęte w innych odrębnych ustawach i wymagają każdorazowo indywidualnej interpretacji. Obejmują one w szczególności:

- wyłączenie w art. 6 ustawy z dnia 6 marca 2018 r. Prawo przedsiębiorców (tj. Dz. U. z 2019 r., poz. 1292), „wynajmowania przez rolników pokoi, sprzedaży posiłków domowych i świadczenia w gospodarstwach rolnych innych usług związanych z pobytem turystów”;

- zwolnienie z podatku dochodowego od osób fizycznych, na podstawie art. 21 pkt 43 ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych, (tj. Dz. U. z 20220 r., poz.1426), zgodnie z którym zwolnione z opodatkowania są dochody uzyskane z tytułu wynajmu osobom przebywającym na wypoczynku pokoi gościnnych w budynkach mieszkalnych położonych na terenach wiejskich, w gospodarstwie rolnym, oraz dochody uzyskane z tytułu wyżywienia tych osób, jeżeli liczba wynajmowanych pokoi nie przekracza 5;
- uznanie, w art. 1a ust. 2 ustawy z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych (tekst jednolity Dz. U. z 2019 r. poz. 1170), że wynajmowanie turystom pokoi gościnnych w budynkach mieszkalnych znajdujących się na obszarach wiejskich przez osoby ze stałym miejscem pobytu, w gminie położonej na tym terenie, jeżeli liczba pokoi przeznaczonych do wynajęcia nie przekracza 5 nie uważa się za działalność gospodarczą w rozumieniu ustawy, podobnie jak sprzedaż bezpośredniej, o której mowa w art. 6 ust. 1 pkt 4 Prawo przedsiębiorców (Pp), co oznacza, że stawki podatku od nieruchomości związanego z tego typu działalnością pozostaną na niższym poziomie, właściwym dla wykorzystywania tych nieruchomości na cele mieszkaniowe w przypadku wynajmowania pokoi i wykorzystywania kuchni do przetwarzania żywności, lub zwolnione, jeżeli powierzchnia pomieszczeń wykorzystywana jest do produkcji rolnej.

Działalności wykraczające poza wymienione ułatwienia będą wymagały dostosowania do ogólnie obowiązujących przepisów, w tym przepisów dotyczących pozarolniczej działalności gospodarczej. W przypadku, gdy rozmiar tej działalności jest niewielki, to znaczy przychody z tej działalności w żadnym miesiącu nie przekroczą połowy minimalnego wynagrodzenia za pracę, mamy do czynienia z tzw. działalnością nieewidencjonowaną, która nie jest traktowana jako działalność gospodarcza. To rozwiązanie nie dotyczy działalności regulowanej.

Wyspecjalizowana działalność edukacyjna niezależna od innych usług agroturystycznych

Zagrodę edukacyjną można prowadzić jako wyspecjalizowaną działalność zarobkową, polegającą na udostępnianiu gospodarstwa dla celów edukacyjnych. W takim przypadku nie korzysta się z żadnych szczególnych rozwiązań prawnych. Działalność będzie podlegała ogólnym przepisom o działalności gospodarczej. Chodzi w szczególności o obowiązki zawarte w przepisach Prawa przedsiębiorców (Pp), a także wynikające z innych aktów prawnych, które postępują się pojęciami „działalności gospodarczej” i „przedsiębiorcy” zdefiniowanymi w Pp. Zgodnie z zapisami w Prawie przedsiębiorców działalność jest działalnością gospodarczą, jeżeli spełnia poniżej zawarte elementy:

- jest zarobkowa, to znaczy podejmowana w celu uzyskania zarobku, bez względu na rzeczywisty wynik;
- jest prowadzona we własnym imieniu, nie w ramach umowy o pracę, umowy o dzieło albo umowy zlecenia;
- jest wykonywana w sposób zorganizowany, czyli z wykorzystaniem wcześniej zgromadzonych i w tym celu przygotowanych zasobów, na przykład sprzętu, materiałów, lokalu, dokumentów itp.;

- jest wykonywana w sposób ciągły, czyli nie okazjonalnie; wykonywanie usług sezonowo, a także wówczas, gdy nikt z usług lub innej oferty nie korzysta, ale prowadzący działalność jest stale gotów do jej wykonywania, także ma charakter ciągły.

Działalność nie spełniająca jednego z tych elementów nie będzie działalnością gospodarczą, co zwalnia ją ze szczególnych obowiązków wynikających z Pp i przepisów powołujących się na Pp, natomiast nie musi jej zwalniać z obowiązków określanych odrębnie, np. w ustawach podatkowych.

Działalność osób fizycznych

Gdy zakres planowanej działalności edukacyjnej w gospodarstwie uzasadnia uznanie jej za pozarolniczą działalność gospodarczą, osoby fizyczne prowadzące taką działalność podlegają obowiązkowi:

- dokonania wpisu do Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej (CEDIG);
- opłacania składek ubezpieczenia społecznego (ZUS) i zdrowotnego (NFZ), określonych przepisami ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych dla osób prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą oraz przepisami ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (tekst jednolity Dz. U. z 20220 r., poz. 1398). W przypadku gospodarstw rolnych istnieje możliwość prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej i pozostawania w ubezpieczeniu KRUS na warunkach określonych w art. 5a ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (tekst jednolity Dz. U. z 2020 r., poz. 174). Możliwość taka dotyczy rolników lub domowników podlegających ubezpieczeniu rolniczemu nieprzerwanie od 3 lat z mocy ustawy i w pełnym zakresie, którzy złożą w KRUS w ciągu 14 dni od rozpoczęcia pozarolniczej działalności gospodarczej odpowiednie oświadczenie, nadal prowadzą lub pracują w gospodarstwie rolnym, (obejmującym obszar ponad 1 ha przeliczeniowego) nie są pracownikami, emerytami lub rencistami, a kwota należnego podatku dochodowego z tytułu pozarolniczej działalności za poprzedni rok nie przekracza 4 088 zł (za rok 2023).

Działalność zarobkowa organizacji wiejskich

Organizacje wiejskie, np. koła gospodyń wiejskich, stowarzyszenia agroturystyczne itp., również mogą prowadzić działalność edukacyjną. Takie organizacje podlegają wpisowi do Krajowego Rejestru Sądowego. Kluczową sprawą w przypadku takich organizacji, stowarzyszeń jest określenie ich statusu jako przedsiębiorcy. Działalność taka będzie działalnością osoby prawnej, nie znajdują więc do niej zastosowania prawa i obowiązki, w tym ułatwienia przewidziane dla osób fizycznych, a opodatkowanie działalności gospodarczej w zakresie podatku dochodowego opiera się na przepisach ustawy z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych (tekst jednolity Dz. U. z 2020 r., poz. 1406).

Działalność promocyjna producentów żywności

Utrzymywanie gospodarstwa edukacyjnego może być także uzasadnione potrzebami marketingowymi producentów żywności. Zagroda edukacyjna może być prowadzona przez rolników, producentów żywności, którzy sprzedają produkty wytworzone w swoim gospodarstwie. W takiej sytuacji efekt ekonomiczny będzie związany ze zbywaniem produktów, zarówno artykułów przetworzonych jak i nieprzetworzonych, a działalność edukacyjna będzie prowadzona w celach promocyjnych.

Działalność edukacyjna prowadzona przez organizacje non profit

Zagroda edukacyjna może być prowadzona przez organizację „non profit”, która w ramach działalności statutowej realizuje cele związane z zachowaniem tradycji wsi, kultury lub ekologii, wychowaniem młodzieży itp. Celem takiej organizacji nie jest zysk, w związku z tym głównym problemem będzie znalezienie możliwości sfinansowania takiej działalności. Finansowanie takiej działalności może dokonywać się ze składek członkowskich lub dotacji, ale także z przychodów bezpośrednio pochodzących z działalności statutowej, w tym opłat za usługi edukacyjne gospodarstwa. Znajduje to oparcie w przepisach podatkowych, np. zgodnie z art. 17 ust. 1 ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych wolne od podatku są dochody podatników, których celem statutowym jest m.in. działalność naukowa, naukowo-techniczna, oświatowa, kulturalna, aktywność w ochronie środowiska – w części przeznaczona na realizację tych celów.

4. Wsparcie finansowe skierowane do zagród edukacyjnych w ramach interwencji LEADER

Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027 przewiduje w ramach interwencji (działania) LEADER środki finansowe przeznaczone na rozwój pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych między innymi dla gospodarstw agroturystycznych, zagród edukacyjnych, gospodarstw opiekuńczych.

Interwencja LEADER jest oddolną inicjatywą Komisji Europejskiej, polegającą na szerokim udziale społeczności lokalnej w tworzeniu i realizacji strategii Lokalnych Grup Działania (LGD).

LGD zrzeszają przedstawicieli lokalnych organizacji z sektora publicznego, prywatnego i porządowego oraz mieszkańców działających na rzecz lokalnej społeczności. Ich działalność jest rodzajem partnerstwa terytorialnego dedykowanego dla poszczególnych obszarów województwa realizując wybrane Lokalne Strategie Rozwoju (LSR). Strategie te zostały stworzone przez poszczególne LGD na podstawie szeroko prowadzonych konsultacji społecznych. O dofinansowanie z LGD będą mogły ubiegać się zarówno osoby ubezpieczone w ZUS, jak i KRUS. Przewidywana wielkość wsparcia na rozwój pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych to 150 tys. zł. Przepisy uszczegółwiający zasady wsparcia są na etapie konsultacji i projektowania. Informacji dotyczącej dofinansowania w ramach interwencji LEADER należy szukać w LGD przypisanym do danej gminy, jak również na stronach internetowych Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego.

5. Podsumowanie

Wyróżnikiem zajęć edukacyjnych prowadzonych w wiejskich zagrodach jest ich prawdziwość i autentyczność. Gospodarze prowadzący zajęcia są mili, serdeczni, starający się zapewnić domową atmosferę. Proces nauczania w wiejskiej przestrzeni gospodarstwa zazwyczaj jest swobodniejszy od tego prowadzanego w murach szkoły. Zajęcia odbywają się według wcześniej opracowanych scenariuszy, zapewniających podopiecznym różnorodność wrażeń i doświadczeń. Założenia programowe Zagród Edukacyjnych są spójne z podstawą programową kształcenia przedszkolnego i ogólnego. Edukacja na wsi łączy wiedzę z różnych dziedzin oraz zapewnia bezpośredni kontakt z rytmem życia w gospodarstwie rolnym. Organizacja przestrzeni edukacyjnej powinna być harmonijnie zorganizowana i przystosowana do charakteru danej grupy docelowej i planowanych zajęć. Otwarta przestrzeń służąca do realizacji zajęć dydaktycznych powinna być właściwie oznaczona, zorganizowana w sposób ułatwiający poruszanie oraz zapewniająca właściwe warunki do dodatkowej aktywności uczniów. Niezmiernie ważnym aspektem w prowadzeniu działalności edukacyjnej w gospodarstwie wiejskim jest bezpieczeństwo korzystających z jego oferty. Konieczne jest dopełnienie wszystkich warunków wynikających z prawa budowlanego oraz przepisów przeciwpożarowych. Zaplecze techniczne gospodarstwa powinno być właściwie zabezpieczone przed niekontrolowanym użyciem. Dużą atrakcją edukacji na wsi jest obecność zwierząt gospodarskich. Kontakt ze zwierzętami, zwłaszcza tymi dużymi, powinien odbywać się pod ścisłym nadzorem. Gospodarstwo rolne jest przede wszystkim miejscem pracy, dlatego też pewne miejsca mogą pozostać niedostępne dla uczestników zajęć.

Sposobów na nietuzinkowe wykorzystanie potencjału gospodarstw rolnych jest bardzo wiele. Osoby kreatywne, szukające pomysłu na biznes, mające predyspozycje do tak innowacyjnych działalności, powinny spróbować swoich sił w prowadzeniu zagrody edukacyjnej. Są to zajęcia dające dużo przyjemności i satysfakcji oraz, co jest również ważne, zapewniają dodatkowe środki finansowe w domowym budżecie.

Źródła:

- J. Raciborski, *Prawne uwarunkowania prowadzenia działalności edukacyjnej w gospodarstwach rolnych*, Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie Oddział w Krakowie, Kraków 2022
- K. Gralak., M. Kacprzak, *Trendy i kierunki rozwoju agroturystyki w kontekście ekonomii doświadczeń*, SGGW, Warszawa 2021
- <https://zagrodaedukacyjna.pl/zagrody/>
- *Edukacja w Zagrodach Edukacyjnych w kontekście dokumentów programowych wychowania przedszkolnego i kształcenia ogólnego*, Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie Oddział w Krakowie, Kraków 2022
- Małgorzata Bogusz, Józef Kania, *Zagrody edukacyjne jako przykład innowacyjnej przedsiębiorczości*, Uniwersytet Rolniczy im. Hugona Kottłątaja w Krakowie

Adresy Zespołów Doradców:

■ BARTOSZYCE , ul. Kętrzyńska 45A, tel. (89) 762 22 05
■ BRANIEWO , ul. Kościuszki 118, tel. (55) 243 28 46
■ DZIAŁDOWO , ul. Polna 6/20, tel. (23) 696 19 75
■ ELBLĄG , ul. Nowodworska 10B, tel. (55) 235 32 36 • Pastęg, ul. Bankowa 25, tel. (55) 248 55 04
■ EŁK , ul. Zamkowa 8, tel. (87) 621 69 67
■ GIŻYCKO , ul. Przemysłowa 2, tel. (87) 428 51 99
■ GOŁDAP , ul. Wolności 20, tel. (87) 615 19 57
■ IŁAWA , ul. Lubawska 3, tel. (89) 649 37 73 • Lubawa, ul. Gdańska 26, tel. (89) 645 24 22
■ KĘTRZYN , ul. Powstańców Warszawy 1 (budynek Społem), tel. (89) 751 30 93
■ LIDZBARK WARMIŃSKI , ul. Krasickiego 1, tel. (89) 767 23 10
■ MRĄGOWO , ul. Boh. Warszawy 7A/2
■ NOWE MIASTO LUBAWSKIE , ul. Kazimierza Wielkiego 5, kom. 665 690 332
■ NIDZICA , ul. Słowackiego 17, kom. 665 960 367
■ OLECKO , Al. Zwycięstwa 10, tel. 665 910 617
■ OLSZTYN • Biskupiec, ul. Niepodległości 4A, tel. (89) 715 22 59
■ OSTRÓDA , Grabin 17, kom. 665 990 519 • Morąg, ul. Dworcowa 13, tel. (89) 757 47 61
■ PISZ , ul. Warszawska 5, tel. (87) 423 20 33
■ SZCZYTNO , ul. Józefa Narońskiego 2, kom. 665 892 933
■ WĘGORZEWO , Plac Wolności 1B, tel. (87) 427 12 21

Warmińsko-Mazurski Ośrodek Doradztwa Rolniczego
z siedzibą w Olsztynie

ul. Jagiellońska 91, 10-356 Olsztyn
tel. 89 535 76 84, 89 526 44 39

e-mail: sekretariat@w-modr.pl
www.w-modr.pl

